

Dr. Sulcz Andrea: A részarány-földtulajdon és a természetvédelem problémás kapcsolódási pontjai

A termőföldek részarány tulajdonának kérdése kapcsán számos problémás ponttal találkozhatunk. Ezek közül az egyik, a természetvédelem kérdése az ilyen tulajdonban álló területek vonatkozásában, mely a következőkben jelentkezik: természetvédelmi oltalom alatt álló földterületeket jelöltek ki a részarány-tulajdon kielégítésére szolgáló földalapba - mint utóbb kiderült - alkotmányellenesen; a földhasználat és a természetvédelem viszonya; valamint a támogatások igénylésének szempontjából is van kapcsolat a természetvédelem és a részarány-tulajdonos által birtokba vett földterület között. Jelen cikkkel a fenti problémák felvázolására teszek kísérletet.

Mielőtt rátérek az ütközéspontok kifejtésére, röviden vázolni kívánom a részarány-tulajdon kialakulásának fontosabb pontjait, indokait. Az 1959-től 1961-ig terjedő időszakban a termelőszövetkezetbe belépő tag köteles volt a saját, valamint a vele közös háztartásban élő családtagjai tulajdonában, haszonbérletében, haszonélvezetében vagy bármely más jogcímen használatában álló földterületeket a termelőszövetkezet közös használatába adni.¹ Az ily módon a szövetkezet közös használatába került földek nem kerültek annak tulajdonába mindaddig, amíg a tagsági jogviszony fennállott. Azonban ezeket a területeket a nagyüzemi gazdálkodás megteremtése során táblásították, ezáltal megszűntek önálló ingatlan-nyilvántartási egységként létezni. A tulajdonosokat nem kapcsolták az egyes táblákhoz, hanem a szövetkezet közös használatában álló valamennyi földterületből egy eszmei tulajdoni hányad illette meg őket, ez volt a tagi részarány-tulajdon. A rendszerváltás utáni kárpótlás során, ennek az eszmei tulajdonhányadnak a konkretizálása volt a célja a földrendező és földkiadó bizottságokról szóló, többször módosított 1993. évi II. törvénynek. Ez a jogszabály előírta, hogy a tulajdon konkretizálása céljából létrehozott részarány-tulajdonosok földalapjából az eszmei tulajdoni hányadnak megfelelő birtoktesteket kell kimérni, a földalapot eszerint meg kell osztani, és a területet önálló ingatlanként kell az ingatlan-nyilvántartásban feltüntetni. Azok a részarány-tulajdonosok, akik a közös használatból ki kívánják vonni a földtulajdonukat, azt önálló ingatlanként megkapják. Akik viszont nem kívánják a földjüket a közös használatból kivonni – a részarányok fedezetéül szolgáló konkrét

---

¹ DR. VASS János: A szövetkezetek közös használatában álló földvagyon sorsa az átalakulás tükrében in: Magyar Jog 1993/5. szám 291.o. (a továbbiakban: VASS 1.)

földrészletek meghatározása után – ezeken a területeken az egyes tulajdonosokat megillető aranykorona érték arányában, a Ptk. szerinti közös tulajdont hoz létre a földkiadó bizottság.²

A közös használatban maradó földterületeken fennálló közös tulajdon megszüntetése a földkiadó bizottságokról szóló törvény 1999-es módosításáig – a Ptk.-ba foglaltaknak megfelelően – polgári peres úton volt lehetőség, mely igen hosszadalmas procedúrát eredményezett. Ez többek között odáig vezethetett, hogy a bírósági eljárás időtartama alatt a föld hatékony, és nem melleleg környezetvédelmi szempontokat figyelembevevő megművelésének érdeke háttérbe szorulhatott. A megszüntetés nehézségeit felismerve, a jogalkotó 1999-ben úgy módosította a jogszabályt, hogy az osztatlan közös tulajdon megosztását bármely tulajdonostárs kérheti az illetékes körzeti földhivatalnál.³ Azonban nem csak a közös tulajdon megszüntetése kapcsán merülhetnek fel problémák, hanem a közös tulajdonban álló földterületek hasznosítása kapcsán is. Vélelmezhető, hogy akik közös tulajdonban hagyják a földjüket ezt azért teszik, mert nem kívánják ők maguk közvetlenül hasznosítani azt. A Ptk. hatályos rendelkezéseinek értelmében a közös tulajdonban álló dolog hasznosításához a tulajdonostársak egyhangú határozata szükséges. Ez azt jelenti, hogy a használatba adás útján történő hasznosításakor elegendő egy tulajdonos vétója, és a hasznosításról nincs döntés.⁴ A részarány-tulajdonban álló földterületek hasznosítása során annak a kérdését, hogy a természetvédelem szempontjainak érvényesítése kit terhel, a későbbiekben még megvizsgálom. Végezetül utalnom kell arra a tényre, miszerint 2004. júniusáig 1 millió 550 ezer hektár részarány-tulajdonú föld sorsáról nem döntött még a hatóság.⁵

A termelőszövetkezeti gazdálkodás időszakában nem csak magántulajdonban álló területek kerültek a szövetkezetek használatába, hiszen a kezdeti időszakban állami tulajdonban lévő földeket is használhattak, sőt később egy rövid időszakban a tulajdon jogát is megszerezhették e területeknek, 1976-tól azonban már csak a tartós használati jogát kaphatták meg az állami tartalékföldeknek a szövetkezetek.⁶

A következőkben arra keresem a választ, hogy vajon a termelőszövetkezetek a rendszerváltás előtt a földek megművelése során figyelembe vettek-e természetvédelmi szempontokat? A válasz attól tartok, nemleges. Köztudott, hogy az előző rendszerben a cél a

---

² DR. VASS János: Termőföld magántulajdon és földhasználat in: Magyar Jog 1993/11. szám 675-676.o. (a továbbiakban: VASS 2.)

³ 1993. évi II. törvény a földrendező és földkiadó bizottságokról 12/F. §

⁴ VASS 2. loc. cit. 676.o.

⁵ TANKA Endre: A földpolitika és a földjog stratégiai kihívásai uniós tagságunk első évtizedében in: Gazdaság és Jog 2005/1. szám 8.o.

⁶ FODOR László – MIKÓ Zoltán – PRUGBERGER Tamás: Agrárjog I. Bíbor Kiadó Miskolc, 1999. 60-64.o.

minél nagyobb termésátlagok felmutatása volt. Ennek elérése érdekében minden lehetséges eszközt és módszert felhasználtak, úgy mint például a műtrágyák és növényvédő szerek mértéktelen használata, melyek környezetre káros hatásairól számos tanulmány látott napvilágot. Azt mondhatjuk, hogy a kollektivizálás idején a mezőgazdasági művelés során környezet- és természetvédelmi szempontok egyáltalán nem játszottak szerepet.

A rendszerváltás során alkotott számos jogszabály előírásainak célja, amint arra az előbbiekben már utaltam, a szövetkezeti földtulajdon megszüntetése volt. Az 1992. évi II. tv., az ún. átmeneti törvény (a továbbiakban: Ámt.) 13.§-a előírta négy földalap elkülönítését: a részarány-földtulajdonosok földalapját, a tagi és alkalmazotti földalapot, az állami földalapot és a kárpótlási földalapot. Részarány-tulajdonosok földalapját képezi a tag, a vele azonos jogállású személy és a kívülálló tulajdonában lévő föld.⁷

Először is vizsgáljuk meg, hogy természetvédelmi szempontból milyen területek kerülhettek ezen földalapba, és ez milyen problémákat vet fel? Az 1991. évi kárpótlási törvény a részarány-tulajdonosi földalap – akárcsak a többi földalap – képzésével kapcsolatosan kimondta, hogy a kiadásra kerülő termőföldet a védett természeti területen kívül kell kijelölni. Azonban megengedte – a nemzeti park, a nemzetközi egyezmények hatálya alá tartozó és a fokozottan védett területek kivételével – védett természeti terület földalapba jelölését és kiadását is, az előbbi a természetvédelmi hatóság hozzájárulásával (15.§). Az Ámt. azt az álláspontot képviseli, hogy a védett természeti területeket az állam tulajdonába és a természetvédelmi szervek kezelésébe kell adni.⁸ Azonban azt is kimondja, hogy ha a nemzeti park vagy tervezett nemzeti park területén a részarány-tulajdonosi földalap kijelölése más módon nem lehetséges – nemzetközi egyezmények hatálya alá tartozó és fokozottan védett vagy e védettségi formákba tervezett területek kivételével – szántó, szőlő, gyümölcsös, erdő, kert művelési ágba tartozó termőföldek a földalapba kijelölhetők a környezetvédelmi miniszter hozzájárulásával.⁹ A földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény 13. §-a hatályon kívül helyezte az Ámt. fent említett 19. §-át, azaz az állami tulajdonlást előíró paragrafust. Ezt a rendelkezést az Alkotmánybíróság a 33/1994. (VI. 17.) AB határozattal kiegészített 28/1994. (V. 20.) határozatával, mint alkotmányellenes rendelkezést – visszamenőleges hatállyal – megsemmisítette.

---

⁷ VASS I. loc. cit. 292.o.

⁸ 1992. évi II. törvény a szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény hatálybalépéséről és az átmeneti szabályokról 19. §

⁹ DR. KURUCZ Mihály: A mezőgazdasági ingatlanok agrárjogi szabályozása, Mobil Kiadó Kft. Budapest, 2001. 65.o.

Ugyanez az alkotmánybírósági határozat szintén alkotmányellenesnek mondta ki, és visszamenőleges hatállyal megsemmisítette az Ámt. 1992. évi L. törvénnyel módosított 15. § (1) bekezdés i) pontjának „erdő” művelési ágra vonatkozó részét. E szerint erdő művelési ágú terület a természetvédelmi hatóság hozzájárulásával kijelölésre kerülhet a földalapba. Az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB) fent idézett határozatában felhívta az Országgyűlést, hogy tegyen eleget jogalkotói feladatának mindazon természetvédelmi oltalom alatt álló és védelemre tervezett területek tekintetében, amelyekre nézve a megsemmisítés eredményeként a természet védelmének eredeti szintje nem áll vissza.¹⁰ Mielőtt rátérek az AB határozata alapján megszületett jogszabályra, említést teszek arról, hogy néhány általam megkérdezett (neve elhallgatását kérő), a földalapot kijelölése idején a szövetkezetekben tisztséget viselő személyek elmondták, hogy a gyakorlatban arra törekedtek, hogy a földalapokba részben természetvédelmi oltalom alatt álló, s logikusan gyengébb termőképességű területeket jelöljenek azzal a szándékkal, hogy ezekért az államtól kártalanítást vagy csereföldet kapnak. Ezt az állítást egyébként a sajtóban megjelent, a témában íródott cikkek is alátámasztják.

A védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. törvény kimondja, hogy a védett természeti területeket az állam részére ki kell sajátítani. Az eredeti tervek szerint a kisajátításnak 2001. végéig meg kellett volna történnie, azonban a jelenleg hatályos törvényszöveg már 2007. december 31-ig tűzi ki a rendelkezésre álló határidőt. A törvény hatálya alá azok a védett és védelemre tervezett földterületek tartoznak, amelyeket egyrészt a részarány-tulajdonosi, a tagi és alkalmazotti, valamint a kárpótlási földalapokba – az Alkotmányba ütköző módon – kijelöltek, másrészt pedig azok, amelyeket az említett földalapokba a védettségre, illetve a védelemre tervezettségre tekintettel nem jelöltek ki, és az állami tulajdont képező földalap terhére sem különítettek el. A védettségi szint helyreállításáról szóló törvény általános jelleggel kimondja, hogy az érintett földterületek földalapba történt kijelöltsége megszűnik, illetve, ha a kijelölési eljárás még folyamatban van, a kijelölés csak a fentebb megnevezett földterületek figyelmen kívül hagyásával folytatható. Azonban a fentiek alóli kivételként a törvény megengedi a hatálya alá tartozó földterület magántulajdonba adását, ha annak kisajátítása a törvényben meghatározottak alapján mellőzhető lenne, és a tulajdont szerző a természetvédelmi korlátozásokat írásbeli nyilatkozatával tudomásul veszi, illetve a hatósági előírások betartására írásbeli kötelezettséget vállal. Tehát védett természeti terület a kijelölés alapján

---

¹⁰ A védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. törvény indokolása (a továbbiakban: a védettségi törvény indokolása)

magántulajdonba kerülhet, illetve a kisajátítás mellőzésével magántulajdonban maradhat. A jogszabály a kisajátítás mellőzésére két esetben ad lehetőséget. Az első esetben több feltétel együttes fennállására van szükség, úgy mint:

- a kisajátítás mellőzéséhez a környezetvédelmi miniszter hozzájárul,
- az a törvényben tételesen meghatározott csekélyebb védelmi igényű földterületeket érint,
- a föld fekvése szerint illetékes nemzeti park igazgatóság az adott földterületre egyébként irányadó védelmi szabályoknál szigorúbb, a természeti károk megelőzésére alkalmas korlátozást állapít meg.

A második esetben a kisajátítástól akkor lehet eltekinteni, ha annak időpontjában az érintett földterület védettsége már megszűnt, vagy védelmi igénye olyan szintre csökkent, amelyre tekintettel a kisajátítás a törvény szerint egyébként mellőzhető lenne.

A fenti rendelkezések betartása esetenként komoly terhet ró a területen gazdálkodóra, ezért a jogszabály úgy rendelkezik, hogy őt a korlátozással arányos kártalanítás illeti meg, illetőleg a tulajdonosnak joga van a terület kisajátítását kérni.¹¹

Az ilyen védelem alatt álló területeken mezőgazdasági tevékenységet folytató részarány-tulajdonosok gazdálkodását megnehezítő körülményekre a későbbiekben még kitérek. A jogszabály kimondja, hogy a kijelölés alól mentesült földterületek kisajátítása esetén a kártalanításként kapott összeget a részarány-tulajdonosok, illetve szövetkezeti tagok és alkalmazottak között olyan arányban kell felosztani, amilyen arányban azok a földterület tulajdonjogára, annak védettsége hiányában, igényt tarthattak volna.¹² A védett természeti területek a kisajátítás után nem kerülnek bele a Nemzeti Földalapba, azonban van azzal kapcsolódási pont, hiszen a Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény 2. § (1) bekezdés h) pontja a Nemzeti Földalapba tartozó termőföldvagyon rendeltetéseként nevezi meg, hogy az a magántulajdonba került, természetvédelmi oltalom alatt álló területek cseréjéhez, illetve kisajátítás esetén cserével történő kártalanításához földalapot biztosítson.

A hatályos jogszabályok értelmében a védett természeti területek állami tulajdonban vannak, a kincstári vagyon részét képezik és a nemzeti park igazgatóságok kezelésébe kerülnek. A nagy port kavart Aradi Csaba, a Hortobágyi Nemzeti Park igazgatójának ügye arra hívja fel a figyelmet, hogy a politika és a természetvédelem érdekei gyakran ütköznek egymással. Mint ismeretes 1999. szeptember 2-án indított fegyelmi eljárást a Környezetvédelmi Minisztérium Aradi Csaba ellen, azonnal felfüggesztve az igazgatót állásából, arra hivatkozással, hogy a védett természeti területeket a HNP területén a

---

¹¹ 1995. évi XCIII. törvény a védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról 1.§ -4. §

¹² A védettségi törvény indokolása

szövetkezeti tagokat megkárosítva vette meg a park igazgatósága. Az akkori földművelésügyi miniszter, Torgyán József álláspontját alátámasztó szakértők úgy vélték, hogy a Hortobágyi Nemzeti Parkkal kötött adásvételi szerződések semmisek, arra alapozva, hogy a szövetkezetek nem írhatták volna alá a szerződéseket eladóként, csak a tulajdonos vagy meghatalmazottja, és szerintük a meghatalmazást közgyűlési határozat nem helyettesíthette volna. Hosszas jogi és politikai procedúra után bizonyosságot nyert, hogy Aradi a természetvédelmet előtérbe helyező szemlélettel járt el, és visszahelyezték pozíciójába.

A szövetkezetek és a részarány-földtulajdonosok között húzóó ellentétet számos hasonló korábbi eset is példázza.¹³

A védettségi szint helyreállításáról szóló törvény megszületése előtt is találkozhattuk olyan civil szervezeti kezdeményezésekkel, melyek a természetvédelem javára igyekeztek előnyt kovácsolni a kárpótlásból. Ilyen kezdeményezés volt 1993-ban A Természet Szolgálatában Alapítvány „Kárpótlási jeggyel - a természet szolgálatában” felhívása. Ebben arra kérték a felhasználatlan, főlöleges kárpótlási jeggyel rendelkezőket, hogy egyrésztől kárpótlási jegyeikkel vásároljanak természeti értékeket őrző területeket, és ezeket természetvédelmi fenntartásra és kezelésre adják át az alapítványnak, másrésztől, hogy kárpótlási jegyeiket ajánlják fel az alapítványnak, így az megszerezheti a védelemre méltó területek tulajdonjogát.¹⁴ Mindez a fent említett törvény 1995-ben történt hatályba lépése óta már elveszítette létjogosultságát, mégis említésre méltónak tartom, mert jól példázza a kárpótlás és a természetvédelem egyik lehetséges összefonódási pontját.

A következő kérdés, amit meg kell vizsgálnunk az, hogy azokon a védelem alatt álló területeken, amelyeket a védettségi szint helyreállításáról szóló törvény rendelkezései értelmében nem kell kisajátítani, - tehát magántulajdonban maradnak - ki kötelezhető a természetvédelmi előírások betartására? A terület tulajdonosa vagy a földhasználó? Ahogyan azt korábban már említettem, ezeken a területeken csak a természetvédelmi hatóság által előírt korlátozások betartásával lehet gazdálkodást folytatni. Véleményem szerint, amennyiben a földterületet nem maga a tulajdonos műveli meg, hanem azt másnak hasznosítás céljából átengedi, a használó (haszonbérő) köteles az előírások betartására, az általa a természetben okozott károkért ő a felelős, azonban mögöttes felelőssége van a tulajdonosnak a használó által okozott és meg nem térített károkért. Úgy gondolom, ez a felelősségi forma arra ösztönözheti a tulajdonosokat, hogy körültekintően járjanak el a földterület hasznosításáról

---

¹³ SZABÓ Gábor: Show-hivatal – Védett területek sorsa in: Heti Világgazdaság 2000. február 12. 125-126.o.

¹⁴ Kárpótlási jeggyel – a természet szolgálatában in: Természetbúvár 1993/1. szám 40.o.

szóló szerződések megkötésekor, és célszerűnek tartom a szerződésben azonnali felmondási okként megjelölni azt az esetet, ha a használó a természetvédelmi előírásokat megszegi.

A fenti kérdés másik vetülete, hogy mi a helyzet a nemzeti parkok területéhez tartozó termőföldeken való gazdálkodással? A legideálisabb helyzet az volna, ha a nemzeti park maga művelné a kezelésében lévő földterületeket, ehhez azonban sem elegendő pénze, sem elegendő eszköze nincsen. Ehelyett a gyakorlatban kialakult megoldás az, hogy a nemzeti park visszaadja a volt tulajdonosoknak a termőföldet haszonbérletbe. Ezáltal a nemzeti park – a termőföld tulajdonosának jogán – hatékonyan be tudja tartatni a természetvédelmi előírásokat, jóval hatékonyabban, mint amikor a saját területen gazdálkodóknak hatóságként írja elő a korlátozásokat. Jól példázza ezt a Hortobágyi Nemzeti Park esete, ahol a park igazgatósága szabja meg a földek bérlői számára, hogy mikor kell az állataikat a rónán tartaniuk, korlátozza a kaszálását, közlekedési tilalmat vezethet be, tiltja a gyeperfelszántását, az előírásokat megszegőkkel pedig felbontja a szerződést. A természeti értékek megőrzése érdekében még azt is megengedhetőnek tartja a HNP igazgatósága, hogy ingyen „haszonbérletbe” (a haszonbérleti szerződés mindig visszerthes) adja a földterületeket. Hozzá kell tenni, hogy a volt tulajdonosoknak való haszonbérletbe adást indokolhatja az a tény is, hogy a nemzeti park sokszor azért tudott olcsón hozzá jutni a védett természeti területekhez, mert azokat egy időben haszonbérbe is adta az eladóknak.¹⁵ Ezzel a megoldással mindkét fél jól járt, hiszen a földek megfelelő védelem alá kerültek (a jogszabályoknak megfelelően), és a gazdálkodók is folytathatták mezőgazdasági tevékenységüket.

A fentieket követően a részarány-földtulajdon, és az agrártámogatások kapcsolatát, problémás pontjait tekintem át. Az 1257/1999. számú EU tanácsi rendelet előírja minden tagállam számára az Integrált Információs és Ellenőrzési Rendszer (a továbbiakban: IIER) létrehozásának kötelezettségét, amelynek hazánk eleget is tett. Az IIER az uniós agrártámogatások ellenőrzését szolgálja. Feladata:

- a lehető legkisebb ráfordítással és a modern információtechnika segítségével, minél több támogatási intézkedést kezeljen;
- a kérelmezési eljárást tegye hatékonyvá és egyszerűvé;
- segítse a különböző támogatási feltételek betartásának megbízható ellenőrzését;
- segítse a tényleges támogatási jogosultság megállapítását a jogosulatlan kifizetések kizárása érdekében.

---

¹⁵ SZABÓ Gábor: Magyar ugar – Fegyelmi vizsgálat a Hortobágyi Nemzeti Parkban in: Heti Világgazdaság 1999. szeptember 25. 143.o.

Az IIER létrehozásának feltétele volt a PARCELLA elnevezésű földrészlet mélységű informatikai rendszer kiépítése, a földterületek pontos felmérése.¹⁶ Ennél a pontnál merül fel a probléma, jelesül, hogy a részarány-tulajdonban álló föld, mely szövetkezeti közös használatban áll, jogilag nem ingatlan, mert nincs önálló helyrajzi száma, csak aranykorona értékben tartják nyilván. Azaz ezek a földterületek nincsenek pontosan meghatározva, ezáltal a rendszerben nem, vagy csak pontatlanul szerepelnek, aminek az a következménye, hogy az ezeken a földeken gazdálkodók – akaratlanul – kizárják magukat az uniós támogatások igénylésének lehetőségéből. Ez komoly problémát okoz, hiszen a természetvédelmi korlátozások betartása miatt amúgy is kisebb terméseredményeket tudnak csak elérni, ezért nagymértékben rá vannak szorulva a termés kiesésből adódó veszteségek kompenzálására, a hiányzó bevételek pótlására fennmaradásuk érdekében. Az egyik lehetséges megoldást a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program jelentheti. A 2253/1999. (X. 7.) Kormány határozattal elfogadott Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (a továbbiakban: NAKP) 2000. január elsejétől lépett életbe, azonban elindítására pénzügyi források hiányában (az évi előirányzat 6,5 milliárd forint) sem 2000-ben, sem 2001-ben nem került sor, és 2002-ben is csak 2,5 milliárd forinttal indulhatott meg a Program.¹⁷ A NAKP a környezetkímélő, a természet védelmét és a táj megőrzését szolgáló termelési módszerek támogatására jött létre. A program annak a felismeréséből származik, hogy a természetvédelemnek együtt kell működnie az agráriummal, a mezőgazdálkodásnak pedig tekintettel kell lennie a környezetvédelmi, természetvédelmi szempontokra. A NAKP egyik fő célkitűzése a környezetkímélő termelési eljárások alkalmazásának széleskörű elterjesztése, valamint a termelés környezetbarát, illetve extenzívebb típusainak támogatási igénye, ezáltal a gazdálkodók megfelelő jövedelmének a biztosításához való hozzájárulás. A vizsgált kérdéskör szempontjából lényeges támogatási formák a következők:

- műtrágyák és növényvédő szerek racionális csökkentett használata
- biogazdálkodás
- extenzifikálás
- állománysűrűség csökkentése
- környezetbarát termelési módszerek
- elhagyott föld és erdőterületek fenntartása, gondozása

---

¹⁶ APAGYI Géza: Európai integráció és földügyi szakigazgatás, forrás: http://www.takarnet.hu/main/apagyi_cikk.htm

¹⁷ SZABÓ Gábor dr. – FÉSŰS István – BALÁZS Katalin – KATONÁNÉ KOVÁCS Judit: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program pályázatainak elemzése in: Gazdálkodás 2003/1. szám 27-30.o. (a továbbiakban: SZABÓ I.)

- 20 évre művelés alól kivétel.

Az agrár-környezetvédelmi intézkedések célja a természetvédelem területén a következőkben foglalhatók össze: azokon a területeken, ahol értékes élőhelyek maradtak fenn, olyan mezőgazdasági hasznosítást kell biztosítani, amelynek elsődleges feladata az értékek védelme a termelési szempontokkal szemben. Ez hatékonyan biztosítható a természetvédelmi előírások és a támogatási rendszer kombinálásával. Az agrár-környezetvédelmi program bevezetésétől azt remélik a szakemberek, hogy általa lehetőség nyílik a környezetkímélő gazdálkodás elterjesztésére.¹⁸ A NAKP agrár-környezetvédelmi intézkedései célprogramok formájában öltenek testet, melyek két fő típusba sorolhatók. Az egyik fő típust az ún. horizontális vagy országos célprogramok alkotják, amelyek a hazai mezőgazdasági földhasználat teljes területére kiterjednek. A másik fő típust a zonális vagy térségi célprogramok adják, ezek az adott térség környezet- és természetvédelmi szempontú mezőgazdasági földhasználatát segítik. E térségek alkotják az Érzékeny Természeti Területek hálózatát.¹⁹ Az ily módon besorolt célprogramok a következők:

- Agrár-környezetgazdálkodási alapprogram,
- Integrált gazdálkodási célprogram,
- Ökológiai gazdálkodási célprogram,
- Extenzív gyephasznosítási célprogram,
- Vizes élőhely-hasznosítási célprogram,
- Az Érzékeny Természeti Területek hasznosítását biztosító (térségi) célprogramok,
- Képzési és demonstrációs programok.²⁰

A támogatáshoz pályázat útján lehet hozzájutni, az előírt minimális méretű mezőgazdasági földterülettel rendelkező természetes és jogi személyek pályázhatnak a területalapú támogatásra. A támogatás – ahogyan azt már említettem – a NAKP célprogramjainak különböző környezetkímélő gazdálkodási módszereinek alkalmazását kívánja elősegíteni.²¹ A pályázat elbírálása a pályázó egyéni gazdálkodási adottságai és területének adottságai alapján normatív módon történik.²²

---

¹⁸ 2253/1999. (X. 7.) Kormány határozat a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programról és a bevezetéséhez szükséges intézkedésekről (a továbbiakban: Kormány határozat)

¹⁹ Forrás: <http://www.nakp.hu>

²⁰ Kormány határozat

²¹ SZABÓ I. loc. cit. 28.o.

A programra azok a gazdálkodók jelentkezhetnek, akik:

- a kijelölt Érzékeny Természeti Terület határain belül legalább 1 hektár egybefüggő saját tulajdonú termőfölddel vagy arra vonatkozóan legalább 15 éves időtartamú földbérlettel rendelkeznek, és azon gazdálkodnak;
- elfogadják a gazdálkodási formára vonatkozó előírásokat;
- szerződésben vállalják annak legalább öt évre kiterjedő betartását;
- agrár-környezetgazdálkodási üzemtervet készítenek és biztosítják a végrehajtás ellenőrzésének lehetőségét;
- vállalják az agrár-környezetgazdálkodási képzési programokban való részvételt, melynek költségeit a program fedezi.

A NAKP-ban részletes előírások találhatóak az egyes művelési ágakban való gazdálkodásra nézve. Így általános előírások találhatóak a programban részt vevő szántó és gyepterületekre csak úgy, mint az integrált gyümölcs-, szőlő- és szántóföldi zöldségtermesztésre vonatkozóan. Ez utóbbiak tekintetében a Program rendelkezik még a termesztési feltételekről, (például a termőhelyről, éghajlatról, a talajról), és a termesztéstechnológiáról (például termesztési anyag, talajművelés, vízellátás, trágyázás, termés szabályozás, integrált növényvédelem) is az általános feltételeken túl.

A támogatás kifizetésének feltételei a következők:

- a szerződésben foglalt előírások teljesítéséért a gazdálkodó (hektárra vagy számosállatra vetített) kifizetést kap;
- a felsőbb szintek előírásainak teljesítéséért magasabb kifizetési összeg jár;
- a kifizetések nagysága fedezi az előírások teljesítéséből eredő esetleges többletköltségeket, kompenzálja az esetleges bevétel kiesést;
- a kifizetés a gazdasági versenyhátrányok kiegyenlítésén túl 20% prémiumot is tartalmaz a kedvező környezeti hatások ellenértékéért, versenyképessé téve ezzel a természetkímélő gazdálkodási módok alkalmazását;
- a kifizetési összeget évente hozzáigazítják az infláció mértékéhez.²³

A NAKP finanszírozása a földalapú támogatásokra épül. A programokban való részvétel – amint láttuk – önkéntes, minden gazdálkodó eldöntheti, hogy kíván-e valamelyik célprogramhoz, vagy akár egy időben több programhoz is csatlakozni. A gazdálkodók 5 éves időszakra vállalnak kötelezettségeket, melyek ellentételezésül hektáronként évente

---

²² ÁNGYÁN József – PODMANICZKY László – ÓNODI Gábor – SKUTAI Julianna: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program területi orientációja, a 2002. évi pályázatainak értékelése és a fejlesztésével kapcsolatos teendők in: A falu 2002/2. szám 22.o.

²³ Forrás: <http://www.nakp.hu>

meghatározott mértékű kifizetést kapnak. A támogatás mértékének megállapításánál tehát kiindulópontnak az tekinthető, hogy az pótolja a kieső jövedelmet, illetve ellentételezze a plusz költségeket, továbbá tartalmazzon 20%-os ösztönző prémiumot is. A fentiekén túl, kiegészítő támogatás is igényelhető a következő esetekben:

- agrár-környezetgazdálkodási üzemterv készítésének költségére,
- kiegészítő állat-beállítási támogatás egyes agrár-környezetvédelmi célprogramok végrehajtásához kapcsolódó előírások betartásának elősegítésére.

A fentiek alapján úgy gondolom, a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program reális lehetőséget kínál a terméskiesésből fakadó jövedelemhiány pótlására, amennyiben megfelelő mennyiségű pénzeszköz áll rendelkezésre a Program finanszírozására. Ez nem jelenthet akkora problémát annak ismeretében, hogy az Európai Unió az agrár-környezetvédelmi programjaink pénzügyi forrásainak a 80%-át biztosítja.²⁴

Következésképpen megállapítható, hogy a természeti értékekkel bíró, magántulajdonban álló földterületeken való gazdálkodás, és a természetvédelem kívánalmi összeegyeztethetők, a megvalósításhoz szükséges feltételek, ha némiképpen hiányosan is, de rendelkezésre állnak. Éljük a kínálkozó lehetőséggel annak érdekében, hogy a mezőgazdasági hasznosítás alá vont területeken az évszázadok alatt kialakult tájkép, flóra és fauna a jövő generációk számára is fennmaradjon!

Felhasznált irodalom és jogszabályok:

1. Apagyi Géza: Európai integráció és földügyi szakigazgatás; forrás: http://www.takarnet.hu/main/apagyi_cikk.htm
2. Ángyán József – Podmaniczky László – Ónodi Gábor – Skutai Julianna: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program területi orientációja, a 2002. évi pályázatainak értékelése és a fejlesztésével kapcsolatos teendők in: A falu 2002/2. szám 21-30.o.
3. Fodor László – Mikó Zoltán – Prugberger Tamás: Agrárjog I. Bíbor Kiadó, Miskolc 1999.
4. Kárpótlási jeggyel – a természet szolgálatában in: Természetbúvár 1993/1. szám 40.o.
5. Dr. Kurucz Mihály: A mezőgazdasági ingatlanok agrárjogi szabályozása Mobil Kiadó Kft. Budapest 2001.
6. Szabó Gábor: Magyar ugar – Fegyelmi vizsgálat a Hortobágyi Nemzeti Parkban in: Heti Világgazdaság 1999. szeptember 25. szám 137-143.o.
7. Szabó Gábor: Show-hivatal – Védett területek sorsa in: Heti Világgazdaság 2000. Február 12. szám 125-126.o.

8. Szabó Gábor dr. – Fésűs István – Balázs Katalin – Katonáné Kovács Judit: A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program pályázatainak elemzése in: Gazdálkodás 2003/1. szám 26-37.o.
9. Tanka Endre: A birtokpolitika és a földjog stratégiai kihívásai uniós tagságunk első évtizedében in: Gazdaság és Jog 2005/1. szám 3-11.o.
10. Dr. Vass János: A szövetkezetek közös használatában álló földvagyon sorsa az átalakulás tükrében in: Magyar Jog 1993/5. szám 291-294.o.
11. Dr. Vass János: Termőföld magántulajdon és földhasználat in: Magyar Jog 1993/11. szám 674-677.o.
12. <http://www.nakp.hu>
13. A földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi II. törvény
14. A Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény
15. A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény hatálybelépéséről és az átmeneti szabályokról szóló 1992. évi II. törvény
16. A védett természeti területek védettségi szintjének helyreállításáról szóló 1995. évi XCIII. törvény, és annak indokolása
17. A Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programról és a bevezetéséhez szükséges intézkedésekről szóló 2253/1999. (X. 7.) Kormány határozat

---

²⁴ SZABÓ I. loc. cit. 28-29.o.